

The Project Gutenberg eBook of Helkavirsiä I-II, by Eino Leino

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Helkavirsiä I-II

Author: Eino Leino

Release date: August 7, 2004 [EBook #13129]

Most recently updated: December 18, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HELKAVIRSIÄ I-II ***

Produced by Tapio Riikonen

HELKAVIRSIÄ I-II

Kirj.

Eino Leino

I 1903, II 1916.

SISÄLLYS:

Ensimmäinen sarja

Ihalempi
Tuuri
Mantsin laulu
Orjan poika
Kimmon kosto
Kaleva
Sininen risti
Ylermi
Räikkö räähkä
Tyyrin tyttö
Luojan leipä
Oterma ja Katerma
Kouta

Merenkylpijä-neidot
Impi ja pajarin poika
Pyhä Yrjänä
Tumma

Toinen sarja

Äijön virsi
Marjatan poika
Kuun lapset
Pimeän peikko
Ukri
Syvärin impi
Herramme Vapahtajamme
Arja ja Selinä
Halla
Mennyt manner
Ukon lintu ja virvaliekki
Auringon hyvästijättö

ENSIMMÄINEN SARJA.

IHALEMPI.

Tuo oli tyttö Päivölässä Ihalempi, maammon impi, mansikka hyvien maiden, Herran lehtojen hedelmä; meni karjahan kesällä, ei tullut takaisin tytti.

Läksi veikko vieremähän.—
Hiidet virvoja viritti.—
"Kunne sorruit kurja sisko?"—
Poika soille portahaksi.

Läksi taatto tietämähän.—
Hiidet virvoja viritti.—
"Kuhun kuljit tyhmä tyttö?"—
Taatto Kalman kartanoihin.

Läksi äiti etsimähän.—
Hiidet virvoja viritti.—
"Missä mielitiettyseni?"—
Äiti taivahan taloihin.

Saatteli sanan Ukolle:
"Haihtui tieltä tuiretuinen."

Läksi Luoja löytämähän.—
Hiidet virvoja viritti.—
"Kussa kuljet, Herran kulta?"
Sammui kaikki Hiiden virvat.

Istui impi maammon marja hettehellä heiluvalla; kysyi julkinen Jumala: "Miksi poskesi palavat?"

Vastasi valio korven: "Kulki pilvi taivon kantta, päivä pilveä punasi, siitä syttyi poskipääni."

Sanoi Taatto taivahainen:
"Miksi silmäsi vesissä?"

Virkkoi viono metsän viemä: "Lankesi kedolle kaste, madot kiilto-kimmeltivät, siitä silmäni kihosi."

Tutki Tuomari sydänten:
"Miks povesi polttelevi?"

Salon arka noin saneli: "Tähti kultainen putosi läikkyvähän lähtehesen, siitä syömeni värähti."

Jo julisti hyvä Jumala: "Kun lie pilvi kulkenunna, olet tytti pilven tytti, kun lie kaste langennunna, olet siunattu kaponen, kun lie pudonnut tähti, olet tähden synnyttävä, sankarin sotasukuisen, miehen suuren, miekka-lemmen."

Sanoi, nosti noutamansa ylimmäiselle sijalle, ylimmäisen pilven päälle.

TUURI.

Noin ne lauloivat jumalat, juorottivat jouhiparrat rannalla Aluen järven, Tuurin uudessa tuvassa: "Autuas elämän arpa, kun on onni ottamassa, taito kättä käyttämässä. Ei elot eläen puutu, taarit tarjoten vähene."

Tuo oli Tuuri onnellinen, talonpoika taidollinen, kaatoi kannuhun olutta, lausui tuolla lausehella: "On eloa, on iloa, oisi kyllin kystä meillä, yksi on suru sydämen: Tuoni ankara tulevi, Kuolo kaikki korjannevi."

Senp' on sai sanoneheksi, kuului tiuvut talvitieltä, kulkuset kujan periltä; kuunteli isäntä itse, vaikenivat valta-luojat. Tungeikse tupahan vieras hyyssä turkki, jäässä parta, kulmakarvat kuuralliset; pimeni tuvassa tuohus, Tuurin kasvot kalpenivat.

Sanoi Kuolo kutsumaton: "Kun ei kuulu tervehdystä, itse tervehdin tuloni,"

Tuo oli Tuuri onnellinen, talonpoika taidollinen, tunsi jäätyvän verensä, sydämensä seisahtavan tuskasta sanattomasta; toki lausui laatusasti: "Istunet ilon tekohon, tuoppi oltta tarjotahan."

Virkahti viluinen vieras: "Tullut en ilon tekohon, otan itse olvituoipin."

Astui luokse arvollisten, kannun vaahtisen kumosi, lausui tuolla lausehella:

"Ei kysytä kuulumia, kysyn itse kuulumani: tie on tehty miehen mennä, reki sankarin samota."

Lysmyi polvet ponnettoman, syöksyi jalkoihin jumalten, huuti suulla surkealla: "En jaksaa erota vielä kodistani, konnustani, luota vaimoni valion. Pyydän yhden päivän armon, yhden viikon, yhden vuoden."

Nyykähtivät päät pyhäiset.

Kuolo kummasti hymyili:

"Ei miestä väkisin viedä,
saati veikkoa jumalten:
On aika odotellani."

Astui jo tuvasta Tuoni, painoi kiinni pirtin uksen; hengähti isäntä itse, hengähtivät vierahatkin.

Tuo oli Tuuri onnellinen, talonpoika taidollinen, tunsi päihtyvän verensä, sydämensä suurentuvan riemusta remahtavasta; kaatoi kannuhun olutta, lausui tuolla lausehella: "On eloa, on iloa, pöydät pantuna parasta, yks on riemu miehen riemu: tulla Tuonelta takaisin, nähdä Kalman karkkoavan."

Jatkui juhla, täyttyi tuopit, täyttyi, tyhjjeni samassa.— Juopui Tuuri taidollinen.

Heräsi tyhjässä tuvassa, kuuli pakkasen kurikan, ulos katsoi akkunasta: oli orhi uksen eessä, hepo vartoi valjastettu, mies rehevä reen perässä, korkealla turkinkaulus.

Kalpenivat aamutähdet, päivä talvinen sarasti. Muisti eilistä iloa, sanan lausui leikillänsä: "Talo työlle, vieras tielle. Hoi, on jo herätä aika!"

Ei ääntä väheäkänä.

Tuluksilla tulta iski. Katsoi pirtin, katsoi sintsin, jo nousi ylistupahan, missä nukkui nuorikkonsa; lausui päästä portahien: "On aika herätä, armas, kalpenevat aamutähdet."

Vastausta ei vähintä.

Tuo oli Tuuri onnellinen, talonpoika taidollinen, tunsi oudoksi olonsa, verensä väriseväksi; päätyi pirttiin takaisin, luokse lieden luontelihe; kivi on kylmä kiukahassa.

Pilkisti pihalle tuosta: hepo seiso i niinkuin seinä, mies körötti niinkuin köngäs.

Muisti eilistä muretta, hyrähti hymyhyn huuli: "Hyv' on olla onnen myyrä, kuoma julkisten jumalten." Haukotteli haikeasti, tuosta lautsalle laseikse, päätti päivän nukkuvansa; käänti päätä, siirti kättä,

koetti kumpaakin sivua, ei unonen tullutkana.

Kimposi koholle Tuuri, sanan kirkkahan kirosi: "Ei tästä pidot parane, ellei vierahat vähene."

Sanoi kylmä kyytimiesi:
"Niinpä tielle työntelemme."

Tunsi Tuuri vierahansa, sydän rinnassa sävähti. "Sain ma vuoden armon aian."

Hyyrrepartainen hymähti: "Liet saanut satakin vuotta, etkö jo erota jaksa!"

Ei muista eläneensä
Tuuri eilistä enemmän
"Oli mulla poika pieni."

Haastoi Tuoni hallavainen. "On jo kuollut, kuopattukin, miespolven Manalla maannut."

Tuo oli Tuuri onnellinen, talonpoika taidollinen, jo tunsi jumalten lahjat, lausui, synkästi saneli:
"Älköhöt sinä ikänä, älköhöt juhliko jumalat kera kansan kuolevaisen! Jumalill' on juhlat pitkät, ikä kerkeä inehmon, nopsa niinkuin pyörän kehrä. Päivät kultaiset kuluvi, aika armas lankeavi, köyrtyvi urohon selkä noissa pitkissä pidoissa, jumalaisten juomingeissa."

Istui Kuolon korjasehen, kuului kulkusten helinä hämärässä talvi-aamun; kuului vielä viittatieltä, jälle järvien hävisi.

MANTSIN LAULU.

"Urhoth urhoja sanovi, naiset naisten nauruloita, sulhaiset sydänsuruja, neiet neitihuoliansa. Mitä sanon ma mies poloinen? Sanon yhtä neittä nuorta.

Hukkako sorean sorti?
Karhuko kaunihin kadotti?
Kotkako korean koppoi?
Kyykö pisti kantapäähän?

Tuota en suuresti surisi, suren huolta suurempata, koska koppoi neien nuoren Simo Hurtta, huono miesi, itketti ihalat silmät hukan-hurja-silmillensä, puikutti punaiset posket karhun-karva-poskillansa, sorteli soreat hapsset kotkan-kouru-kynsillensä, riudutti ripeät rinnat kyyn on kylmällä povella.

Tuota en suuresti surisi, suren huolta suurempata, kun ei oo minussa miestä, nuolen viejeä vaolle, kirvehen kohottajata, sotakeihon kelvollista; ikä sorti kuulun kunnan, vaivat voimani vähenti, murhe murti viimeisetkin.

Tuota en suuresti surisi, suren huolta suurempata, kun ei miestä Karjalassa, koko suuressa suvussa, joka kostaisi korean, kaataisi katalan urhon, nuolella tai terällä taikka kirvespohjallakin.

Sotako sorti suuret sulhot?
Ruttoko väkevät tahtoi?
Merikö nieli meidän miehet?
Maako mahtavat kadotti?

Tuota en suuresti surisi, suren huolta suurempata, kun ovat elossa urhot, tupa täynnä miekkamiestä, lautsat täällä täyttä miestä, kynnykset kypärällistä, polvellista portahatkin; ei kohoa koston keihäs, satu taivahan salama.

Pois on mennyt Mantsin riemu, Ilomantsi mailta poissa, pimeät on pirtit meillä, pimeämmät miesten mielet, kun ei kuuhutta kujilla, päivänpaistetta piholla; kaikki kynnykset kysyvät kukallista kulkijaansa, kaikki lautsat laulelevat heinällistä heilujaansa, itkevät ahot ihanat kesällistä keikkujaansa..."

Vieri virsi vanhan Mantsin pirtissä helisevässä, itku voitti miehen mielen, painui pää varahan polven; itki poiät, itki piiät, itki sankarit väkevät, impyet enemmän itki, tytöt tyrski Karjalassa; helkähtivät miesten miekat, vainovalkeat välähti.

ORJAN POIKA.

Puhui Pirkka puuhkalakki: "Hoi miehet, ylös urhoth, satanut on uutta lunta, läkkäme Lapin kylihin,

Lapin lasta velkomahan!"

Läksivät Lapin kävijät, veristivät uutta lunta, miehet miekoin surmasivat, naurattivat naiset kaikki; Lappi laajalti savusi, kylät jäivät kylmillensä, poikaset porossa itki, koirat vuorilla vaelti.

Toip' on Pirkka orjapiian.

Vieri aikoa vähäisen, lauloi orja lapsellensa: "Heleä emosi heimo, heleämpi nurmen heimo; suku suuri tuntureilla, suku suurempi Manalla; eivät pistä Pirkan piikit, yllä tapparat yröjen."

Ärjyi ilkeä isäntä:
"Lyhyestä virsi kaunis!"

Miekan seinältä sivalti, tappoi naisen nauramansa.— Se oli Pirkka puuhkalakki.

Kasvoi kaunis orjan poika.

Lähtö Lappihin läheni, urhot tuota tuumimahan. "Oisko orjasta apua retkellä re'ellisellä?"

Otetahan orjan poika.

Ajetahan ahkiossa, päivä suuren järven päitä, toinen hallaista rämettä, kolmas vuorta korkeata; oli outo orjan mieli, sydän rinnassa sykytti.

Tultiin tunturin laelle; tulet tuikki laaksoloista, valkeat Lapin kylistä.

Puhui Pirkka puuhkalakki: "En usko penihin orjan, sen on silmässä välähdys revontulta tuikeampi; paras kun jällelle jääpi."

Poika puuhun kytketähän.

Palasivat pirkkalaiset, pulkat täynnä turkiksia, vempelit verohelyjä.

Muisti Pirkka puuhkalakki: "Tais jäädä jällelle poika, kuka kurjan päästäntähän?"

Sujahtivat suksillensa heimon sulhot.

Heinäkenkä nukkui puuhun kytkettynä hangella hopehisella.

Näki unta maammon maista.

Puikoivat punaiset pulkat punaisilla kukkuloilla, siukoivat siniset petrat sinisillä virran-suilla, jolui joutsenet hopeiset, käet kukkui kultahiset, käet kukkui, linnut lauloi, vihannoivat viidat kaikki Lapin suuressa suvessa, yössä päivän paistamassa.

Hyrähti hymyhyn huuli:
"Luoja kaitse maammon maita!"

Jousen jäntehet helähti, suhahtivat sulkanolet, kuoleman kantele kajahti polven päällä kaikkivallan.

KIMMON KOSTO.

Kimmo vuorta viertävätä hiihtää yössä yksinänsä, taivaan tähtöset palavat, palavampi Kimmon tuska, kun hän korpia samoopi, yksin yössä lauleleepi:

"Tytär oli minulla nuori niinkuin pieni petran hieho, jäi yksin kotahan kerran, tuli miesi muukalainen, tytön taljalla lepäsi; kun hänet tapaan ma kerran, silloin korpi kauhistuvi."

Kimmo vuorta viertävätä, hiihtää yössä yksinänsä. Tuiman tunturin laella Hiiden immet hyppelevät, kilvaten lumikiteinä, hapsat tuulessa hajalla; susi juosta jolkuttavi, revontulet räiskähtävi, huokaavat lumiset aavat, taasen kaikk' on hiljaa, hiljaa.

"On tulossa tuisku-ilma", tuumaa Kimmo, kiiruhummin sauva iskee, suksi potkee, vuoren varsi katkeavi.

Kuulee alta korpikuusen äänen vaisun vaikeroivan: "Hoi, kuka hiihtäjä oletkin, auta miestä onnetonta! Petralla ajelin, petra katkoi ohjat, kaatoi pulkan, metsän kohtuhun katosi; pelastuin vähissä hengin. Nyt en tiedä tietä enkä paikkaa pakkasen käsistä."

Tuntee miehen muukalaisen Kimmo kiljuvin sisuksin, täss' on miesi, tuossa pulkka, tänne petran jäljet

toivat; kohoo jo verinen veitsi, käsi käskee, tunto kieltää.

Laki on Lapissa: auta aina miestä matkalaista!

"Kohoahan suksilleni", virkkaa, "vien sinut kylähän. Kylässä on lämmin kylpy."

Hiihtelevät hiljallensa, Kimmo eessä, mies takana, taempana Hiiden vuori.

Tuiman tunturin laella Hiiden neiet hyppelevät, laulavat hajalla hapsin kera vinkuvan vihurin: "Voi, urosta voimatonta! Kovin kostohon käkesit, kostettavan kohtasitkin. Hyvä on hyllyn nyt olla kostajansa kantapäillä."

Tulevi etehen koski, kosken poikki porras; virkkaa Kimmo: "Vaihduhan edelle, somemp' on samotakseni."

Vaihtuvi edelle toinen,— kosken kuohuihin katoopi käden yhden kääntämällä. Soi parahdus pakkas-yössä. Taasen kaikk' on hiljaa, hiljaa.

Kimmo katsoo kauhistuen.

Jo tulevat Hiiden immet tuiman tunturin laelta, tulevat kuin tuisku-ilma, vinkuvat kuni vihuri, joka taholta, joka aholta, joka vuoren vinkalosta; käärivät hivuksihinsa miehen, jok' on murhan tehnyt, sylitellen, suukotellen, elon lämpimän imien, ottavat omaksi Hiiden, alle hangen hautoavat.

Susi ulvoo, koski kuohuu.—
Aamulla auringon kimallus.

KALEVA.

Kaleva kuuluisa kuningas käkesi kosihin käydä Vuoren mointa morsianta. Hiiden neiti hiilihapsi kutoi verkon kutristansa, silmän-iskuista yliset, luomen-laskuista aliset, pani paulat poikki tiestä, urhon vangitsi valion.

Valitteli valtakunta:
"Kauan on Kaleva poissa."
Etsitähän, kaivatahan.—
Tuop' on kiekui kirkon kukko:
"Kauan on Kaleva maannut
Hiiden vuoren vuotehella,
verkoissa veren väkevän;
pääse ei sieltä päästämättä."

Pyhä Pietari käveli Herran Kiesuksen keralla, kukon kuuli kiekuvaksi, sanoi Herralle hyvälle: "Viikon on Kaleva vierryt, auta miestä mielipuolta."

Kolahutti sauvallansa Herra Hiiden kalliota, heräsi kuuluisa kuningas. "Kuulinko. kotimäeltä karjankellon kaikuvaksi?"

Vuoren viekas noin saneli: "Kuulit taattoni kujilta hirnuvaksi Hiiden orhin."

Kolahutti toisen kerran Herra Hiiden kalliota, kysyi kuuluisa kuningas: "Kuulinko luostarin aholta aamukellon kaikuvaksi?"

Nimesi Metelin neiti: "Kuulit maammoni pihoilta haukkuvaksi Hiiden hallin."

Kolahutti kolmannesti Herra Hiiden kalliota, nousi kuuluisa kuningas, sanoi: "Jää hyvästi, neiti, kuulen mailta, kukkuloilta kaikuvaksi Herran kellon."

Sanoi hälle Herra Kiesus:
"Milläpä syntisi sovitat?"

Pannahinen mies pakisi: "Matkannen pyhälle maalle, joella Joortanin peseime."

Kaleva kuuluisa kuningas otti ristin rintahansa, matkasi pyhälle maalle, pyhän virran pyörtehille; orhit kuopi, maa tömisi, töyhdyt heilui, kuu sädehti.

SININEN RISTI.

Katrinainen kaunis neiti kesät karjassa käveli, näki outoja näkyjä; katsoi taivahan sinehen, kuuli kuinka puut puheli.

Niin päivänä moniahana pilvet piirtyi torniloiksi, nousi templit terheniset, kirkot kultaiset kajasti ruskossa kesäisen illan, häilyvissä hattaroissa.

Kertoi muillekin näkynsä. Kuuntelivat kummastellen, käskivät käymään ripillä, tekemään ristinmerkin; pitivät impyen unena.

Näyn kätki neiti nuori.— Niin päivänä moniahana haastoi kuuset kukkulalla: "Ei sakene savu pyhäinen Karjalan sydänsaloilla, ei kilise kirkonkellot, vesi ei vihitty pirsku; vainovalkeat näkyvi, purskuvi veri punainen, sotakirves soittelevi virroilla vihisevillä, mailla kastamattomilla."

Sanat kätki neiti nuori.— Rukoili, kävi ripillä, kumarteli aamut, illat juuressa jumalankuvan; ei sammu povessa poltto.

Niin päivänä moniahana tunsu mielensä vetävän, läksi maita vieremään; kulki, kulki korpitietä, puut piteni, koti eteni, pyhät kasvoi pylvähistöt, kaartui kappelit hämävät, kuului kaunis kuorolaulu, kellot kultaiset kilisi Katrinaisen kulkiessa, hyvän marjan matkatessa.

Kulki kohti kuulumia, nouti silmänsä näkyjä, meni minne mieli käski; tuli rannalle merosen, veden suuren suistamolle.

Kohosi merestä saari, saaresta sataiset kirkot, katot kulta kuumottivat; rannalla venonen valmis, tuuli myötäinen merellä.

Nuo munkit monasterissa näkivät neitosen tulevan, viittoivat nenästä niemen: "Ken olet naisten tyttäristä, saavut saarelle pyhälle?"

Toi tuuli mereltä tiedon: "Olen Herran heilimöity, saavun saarelle jumalan."

Pyhät rannalta pakosi, kiinni portit paiskattihiin, kahlekoirat päästettiin; mykistyi meressä saari kaupungiksi kuollehien.

Neitonen mereltä nousi, kaikki kaikui saaren kellot; kolkutti portille pyhälle, rautavitjat ratkesivat; tuli luostarin pihalle, koirat kättä nuolemahan; astui Herran huonehesen, kuvat kultaiset kumarsi.

Hämmästyivät pyhäiset miehet: "Mittyinen tämä on neito, koirat ei hänehen koske, kaikki kaikuu saaren kellot!"

Tutki Pää-pyhä tytöltä:
"Mistä tiesit tänne tulla?"

"Tuosta tunsin tänne tulla: päivä pilkat puihin veisti, kuuhut rastia rakensi."

Pää-pyhä enemmän tutki:
"Lienetkö lihoa syönyt?"

"Muistin Kiesuksen kipua, kuuntelin puhetta puiden, siitä virkosi väkeni."

Kyllin Pää-pyhä kyseli:
"Liet kenen majoissa maannut?"

"Itkin kastamattomia, katsoin taivahan sinehen, silloin sieluni lepäsi."

Kohotti Pää-pyhä kätensä: "Mene Herran heilimöity, kannan kaunis päivän kukka, siemen siunattu sirota!"

Käännytetttihiin takaisin, annettiin turvaksensa maallikko monasterista; läksit tietä tuntemahan perille pimitetyille.

Salot sakeni, kosket kiihtyi, virrat vuoltui, maat yleni, jylhistyivät jyrkät vaarat, kolkostuivat korpilaaksot, kontiot kovin möräsi; tulivat niemyen nenähän, missä läikkyi tyynet järvet.

Turva turmaksi rupesi, käsin kauloi kassapäätä, pyyteli pyhäistä neittä; neitsyt huuti huikeasti: "Herra, suuret on suruni, suuremmat sinun tekosi, älä muistele minua, muista kastamattomia!"

Kuuli Herra heljän huudon, antoi merkin, muutti immen siniseksi ristinpuuksi korpehen kohisevahan, veden kahden kaltahalle, miehen syllisen syleillä, katuvaisten kaulaella.

Aika vieri, vuodet vaihtui, muuttui maailman menokin. Jo sakeni savu pyhäinen, jo kilisi kirkonkellot, pirskuu jo vesi vihitty perillä pimitetyillä, Karjalan sydänsaloilla.

Toki kauan kertoi kansa synnystä sinisen ristin kalmistossa kaikuvassa, korvessa kohisevassa veden kahden kaltahalla. Kaikui kauemmas sitäkin muisto miehestä pyhästä, joka kappelin rakenti juurelle jumalan merkin, kasto kansaa ja opetti. Kauimmaiseksi kajasti se itse sininen risti salmen suussa, sillan päässä, kylän kappelin kohalla, kun kilisi kirkon kellot, kun lepäsi tyynet järvet, kun meni majoille päivä.

Kun vaelti matkamiesi.

YLERMI.

Ylermi ylpeä isäntä ajoi temppelin ovesta, lausui kirkon laivan alta: "Täss' on mies tämän sukuinen, kadu ei tehtyä tekoa eikä taivasta tavota."

Paasi seinässä pakisi, puhui Neitsyt puusta tehty: "Äsken sie sitä katunet, kun on tuhkana tupasi."

Ylermi ylpeä isäntä kilahutti kilpehensä, karahutti kankahalle; näki tuhkana tupansa, lausui hirsiihlokselta: "Tupa uusi tehtänehe, tupa entistä ehompi."

Ylermi ylpeä isäntä ajoi keskikäytävälle, keskiristiltä kirosi: "Täss' on mies tämän sukuinen, ei ole porossa polvin, surustansa suurentuvi."

Paasi seinässä pakisi, sai sanat kivinen Kiesus: "Äsken oot porossa polvin, kun on vaimos valkeana."

Ylermi ylpeä isäntä murti ruoskan mursunluisen, karahutti kankahalle; näki vaimon valkeana, lausui luota lautsallisen: "Vaimo toinen tuotanehe, vaimo entistä ehompi."

Ylermi ylpeä isäntä ajoi orhin alttarille, herjasi veralta Herran: "Täss' on mies tämän sukuinen, ei murehi mennehiä, riensi myrskynä ratansa."

Paasi seinässä pakisi, kuva haastoi kirjokulta: "Äsken sie sitä murehit, kun on poikas mielipuoli."

Ylermi ylpeä isäntä iski peitsen permantohon, karahutti kankahalle; näki pojan mielipuolen, vyöltä tapparan tapasi, isä poikansa omansa löi tasaksi tanterehen. Huuti suulla huikealla: "Poika toinen tehtänehe poika entistä ehompi."

Ylermi ylpeä isäntä ajoi orhin akkunasta messurahvahan rakohon; tulta tuisi orhin turpa, valoi silmät valkeata, enemmän ylpeän isännän, satulassa seisovaisen.

"Täss' on mies tämän sukuinen, ei anele armahdusta, itse raudalla rakasti."

Ääni pilvistä jyrähti: "Äsken sie sitä anelet, kun sa tullet Tuonen maille."

Ylermi ylpeä isäntä tunsu lattia lahovan, näki lieskan leimahtavan, veti miekkansa verisen, heitti kintahen kivehen käden kanssa poikki lyödyn, virkkoi vielä vierressänsä: "Ennen kirkko kaatunevi kuin kinnas kivistä irki! Ennen muurit murtunevi, kuin sormi seinästä murene! Ennen aika tulkohonkin, aika toinen, ankarampi, joka ei kuololle kumarra, ei matele Manalle mennen."

Kannusti oritta, liekit löi yli kultaisen kypärän.— Vielä on kivessä kinnas.

RÄIKKÖ RÄÄHKÄ.

Tuo turilas, Räikkö räähkä, neuvoi tien viholliselle, kahden kallion lomasta, syksy-yönä hiljaisena; teki sen henkensä hädässä.

Polttivat kylän poroksi, surmasivat suuren kansan. Yks on pirtti polttamatta, se on pirtti Räkön räähkän.

Tuli toisen päivän ilta.— Palasi paennehetkin yksi sieltä, toinen täältä, kurkistellen, kuuristellen, puita, pensaita pälyen ruumiille veristetyille, raunioille rakkahille.

Räikkö pirttinsä ovella. katselevi, kuuntelevi. "Mitä etsit vanha vaimo?"

"Etsin kullaista kotia, löysin suitsevat kypenet."

Räikkö pirttinsä ovella kalpeana, kelmeänä. "Mitä katsot kuoma kulta?"

"Katselen veristä veistä, liekö veikon, liekö langon."

Räikön poika portahalla itkeä vetistelevi. "Mitä itket poika parka?"

"Itken orhia iloista, löysin tiuvun tien ohesta."

Piili Räikkö pirttihinsä, elkes ukset, sulki salvat, istui pankkonsa perälle. "Mitä tyttöni murehit?"

"Miestä kaunoista murehin, syytä syntymättömäni."

Kuului jo salainen kuiske, sisiliskona sihisi, viikon vierren kyynä kulki, kuun mennen karhuna mörisi: "Yks oli pirtti polttamatta, miksi pirtti Räikön räähkän?"

Räikön vaimo valkeuinen se sanan sanovi julki: "Näytti tien viholliselle, neuvoi Räikkö piilopirtit."

Räikkö röyhkeä ärähti:

"Sen varsin valehtelitkin!

Vai onko näkijä ollut?"

Vaimo valkea todisti: "On ollut näkijät vankat, tähdet katsoi, kuuhut kuuli."

Ei evännyt enempi Räikkö, hartiat alas jysähti, tunsi ilmi tullehensa; otti köyden orren päältä, poikki permannon käveli, astui raskaasti tuvasta siltapalkin painuessa.

Kääntyi hän ovelta kerran: "Vaimo, anna anteheksi, kun sen tein, sinua muistin."

"Luoja armon antakohon."

Painoi kiinni pirtin uksen.— Seisahti etehisessä, siitä siirsihe pihalle, pihalta veräjän suulle, veräjältä kaivotielle; kaivotieltä korpitielle; silmässänsä yö ikuinen, mielessänsä murhe mykkä.

Kääntyi mies rajassa metsän.— Näki hän kullaisen kotinsa, kuuli hän kesäiset äänet, savun saunasta sinisen, karjankellojen kilinän, kaivonvintin vingahduksen, tuvan uksen aukeavan, emon aittahan menevän.

Sydän kiertyi synkän miehen, elo kaunis kangastihe, askar autuas inehmon maan kovalla kannikalla; seisoi hetken, katsoi kaksi, metsän korpehen katosi.

TYYRIN TYTTI.

Tuo oli tyhjä Tyyrin tyttö, vähä paimen pappilassa, meni messuhun kesällä, pisti piiat pilkkojansa: "Tuossa Tyhjätär tulevi vailla kirkkovaattehia."

Tuli itkien kotihin.— Yksin yöhyet kutovi, ometassa ompelevi, joka neulan pistämältä suli pistos sydänalasta; sai hamonen valmihiksi, meni Herran huonehesen.

Kyseli kyläinen kansa: "Kuka Tuhkimo tulevi vailla Herran helmilöitä?"

Tuli itkien kotihin.— Kesän helmiä keräsi karjan kaahlamo-sijoilta, joka helmeltä hyvältä kuivui kyynel poskipäältä; päärlät rihmahan pujotti, meni Herran huonehesen.

Seisoi sulhot tien ohessa kullakin kädessä kukka, kukin kultansa varalta; minkä otti neiti nuori, se oli kiltti kirkkotielle, mitä katseli kädessä, se oli kaunis karkeloihin, minkä piilotti povelta, se oli kaupattu kananen.

Tuo oli tyhjä Tyyrin tyttö kulki Herran huonehesen ilman kukkaa.—

Impi rukka istui itkien aholla.

Kulki Luoja karjatietä muodossa maallisen urohon. "Mitä itket impi sukka?"

"Tuota vaivainen valitan, kun olen tyhjä Tyyrin tyttö, vähä paimen pappilassa."

"Miksi et mene kisaan?"

"Kuinkapa minä kisaan, kun ei mulla kumppalia."

Kukan antoi armo-Luoja:

"Sulho on sinulla suuri."

Karkeli kyläinen kansa kummulla välillä vetten, auringon alimenossa; siellä Tyyrin tyhjä tytti suuren sulhonsa keralla.

Riensi riemuiten kotihin.— Kukan kätki lippahasen, pani alle päänalaisen, kun heräsi, avasi arkun: oli kukka kultalehti.

Tuosta tunsi suuren sulhon, jonk' oli kanssa karkeloinut kummulla välillä vetten; eikä itkenyt enempi.

LUOJAN LEIPÄ.

Kiesus Karjalan jumala tuo oli karjan kaitsijana ruman Ruotuksen talossa.

Ruoja Ruotuksen emäntä pani konttihin evästä, viisi leivän viipaletta, kuusi suolaista kaloa, leivät harmaassa homeessa, kalat kaikki vuoden vanhat.

Kenpä kontinkantajaksi?

Kultaruusu, Ruojan tytär.

Virkahti kiveltä Kiesus:

"Miksi tuot minulle näitä?"

Lausui kaunis Kultaruusu: "Eväät on emon panemat, itkut immen vierittämät."

Kysyi Karjalan jumala:

"Mitä itket, miesten lempi?"

Puikutti punainen Ruusu: "Osoa inehmon itken, koko kohtalon kovuutta."

Mursi Luoja leivänkyrsän, pani palasen kannikalle. "Siis kera pitoihin käyös!"

Nyrpisti nenäänsä Ruusu, toki kuuli käskijätä, söi palan hyvillä mielin, toisen miellä mielemmällä, palat on parhainta nisua, kalat kaikki vastasaadut.

Ihmetteli itseksensä.

Jo kysyikin Kiesukselta.

Hymähti hyvä Jumala: "Niin on laatu Luojan leivän. Min osoa inehmon itkit, sen mehustit särvintäsi, minkä kohtalon kovuutta, sen sulostit suupaloja, alla taivahan sinisen, armo-luojan atrialla."

Juoksi, joutui kohin kotia, ei ikinä isonnut Ruusu.

OTERMA JA KATERMA.

Oli kerran mies Oterma, Otermalla veli Katerma, kummallakin nainen nuori.

Ajoivat aamulla varahin hämäräisen metsän halki; lauloi puussa Lemmon lintu: "Ontuva on mies Oterma, kaunoinen on mies Katerma, hyv' on syödä Hiiden linnun veljen maksoa veristä."

Veli vanhempi kirosi:

"Mitä laulat Hiiden lintu!"

Sanan saattoi nuorempainen:

"Raikui matkamme ratoksi."

Veljet huhdalta palasi pimetessä talvipäivän; paha hongasta pakisi: "Verevä Oterman onni, kapea Katerman nainen, hyv' on syödä Hiiden linnun naisen nuoren rintapäitä."

Katerma karahkan otti, heitti Lemmon lentiäistä. "Mitä herja hellittelet!"

Veli vanhempi murahti:

"Lauloi mieltä miehen päähän."

Vieri aikoa vähäisen, hanget hohti, pyyt pyrisi, kukertivat kukkoteeret; virkkoi kaunoinen Katerma: "Sinä sinne päin erästä, minä tänne työnteleme."

Näki ontuva Oterma edestänsä pyyn putoovan, kohtasi salossa veljen. "Etpäs sie eronnutkana!"

Sanoi kaunoinen Katerma:

"Taisin kierteä keheä."

Erosi erähän veljet, kuuli kaunoinen Katerma suhahtavan sulkanuolen. "Miksi sie minua ammuut?"

Sanoi ontuva Oterma:

"Lienen liipaissut pahasti."

Vieri aikoa vähäisen, päivä paistoi, pälvet nousi, hanget suuretkin sulivat; ei sula sydänten routa pimeässä veljespirtin.

Astui veljet atrialle; puhui nuorikko Oterman Katermalle kaunihille: "Sinä veljesi tapakin, saamme toinen toisihimme!"

Virkkoi kaunoinen Katerma:

"Vuota, kun kylyhyn käymme!"

Kävivät kylyhyn veljet; kuiskasi Katerman nainen Otermalle ontuvalle: "Sinä veljesi tapakin, sulta naista naurattavi!"

Sanoi ontuva Oterma:

"Vuota, käymme vuotehelle!"

Vieri veljet vuotehelle; nousi kaunoinen Katerma, kysyi vaimo vierellänsä: "Kunne kultani käkeät?"

Virkkoi kaunoinen Katerma:

"Annan orhille apetta."

Kuuli uksen ulvahtavan, nousi nuorikko Oterman; kysyi miesi kyljessänsä: "Minne mielit lintuseni?"

Vaimo vastasi verevä:

"Lehmiläävässä käväisen."

Pihalla neuvoa pitivät, puhui kaunoinen Katerma: "En veristä veljeäni, avo on järvi rannan alla. vedän purjehen punaisen, maille muille vierikäämme!"

Kuuli tuon Katerman nainen halki harvan sintsin seinän, kiirehti tupahan tuosta: "Joudu jo Oterma, juokse, pursi aaltoja ajavi, veli viepi veljen vaimon!"

Ilkkui ontuva Oterma: "Menköhön, mikä menevi, pohja on puhki purtosesta."

Toki nousi nostamatta, orhin tallista talutti, raikahutti rantatielle; säikkyi vaimo vietäessä: "Oi Katerma, kaunoiseni! Nousevi punainen pilvi kotoisilta kukkuloilta."

Hymyi kaunoinen Katerma:

"Älä kultani kujerra!

Pilvi tuopi pitkän tuulen."

Puhui nainen purjepuulta:

"Oi Katerma, kaunoiseni!

Aurinko alas ajavi

kotoisilta kukkuloilta."

Hymyi kaunoinen Katerma:

"Älä itke armahani!

Karit päivä katselevi."

Kuuli kapsavan kavion, pahoin nuorikko parahti: "Oi Katerma, kaunoiseni! Veli välkkyen tulevi, vyöllänsä vihainen viini."

Sanoi kaunoinen Katerma:

"Nyt taisi tuhomme tulla."

Souti vaimo, vieri venho, meloi kaunoinen Katerma, tunki tulva purtosehen, huuti mies hädässä hengen: "Veli kuule velloasi! Pelastanet naisen nuoren, mie itse merehen mennen."

Sortui venho veen varahan, joutui sormet soutimiksi, ehti ontuva Oterma rannalle someriselle; nuolen vinkuvan lähetti jälkehen urohon uivan, halki veljen hartioista, puhki naisensa povesta, huuti vielä, huikahutti: "Mik' on verta veljessäni, painu paatena merehen, mikä nuorta naisessani, nouse siipenä

kajavan, ett'eivät toistansa tavanne, eivät syyllistä syliä, eivät täällä eikä tuolla eivät maassa, maan sisässä eikä Luojan taivahassa!"

KOUTA.

Lapin Kouta, kolkko miesi tuo oli suurin tietäjistä Turjan tunturin takana.

Kyyt viherti katsehesta, suusta lenti yölepakot, jalan alta ahmat nousi, käden päällä kärpät juoksi, korppi koikkui pääläella, haaskalinnut hartioilla.

Kaikki tiesi, min inehmot, kaikki taisi, min jumalat; ei sitoa sinistä tulta, aarnihautoja avata.

Läksi tuota tuntemahan Mannun mahtia syvintä. Kulki teitä tiettömiä, matkoja mitattomia, jäänä järvet, hyynä hyrskyt, tunturit ukonjylynä; parahti Lapissa lapset, kovin koirat vingahteli, meni viima usta myöten, hiilos himmeni kodassa.

Maahinen majassa nukkui, kuuli kulkevan kovasti, haukotteli, hangotteli, leukapielensä levitti: päin putosi suuret hongat suuhun purnun pohjattoman; eipä Kouta, kolkko miesi.

Nousi maasta Maan-venyjä: "Ken olet kempi kulkemassa, maan valta vaeltamassa, kun et suuhuni solahda?"

Lausui Kouta, kolkko miesi: "Olen Kouta kulkemassa, Lappi maata laulamassa, tullut en tänne syötäväksi, tulin tietojen hakuhun."

Umpisilmäinen urahti:
"Annoitko oman veresi?"

Lausui Kouta, kolkko miesi: "Tein sen poika-polvenani, sain sanan varaväkevän: veri verta vahvistavi."

Homeparta paukahutti:
"Murhasitko muut ilosi?"

Lausui Kouta, kolkko miesi: "Tein sen miesnä nuorempana, sain sanan varaväkevän: rauta raudan rohkaisevi."

Saven-harmaja saneli:
"Kirositko kantajasi?"

Lausui Kouta, kolkko miesi: "Tein sen kuolon kynnyksellä, sain sanan varaväkevän: kylmä kylmän karkaisevi."

Sanoi Maahinen sanansa:
"Olet Kouta kolmi-lukko."

Kouta kolkosti hymyili: "Kaikki tiedän, min inehmot, kaikki taidan, min jumalat, en sitoa sinistä tulta, manata mennyttä takaisin."

Virkkoi maasta Mannun vanhin: "Rotkohon Rutimon mennös, missä ankara Ajatar liehtoo liekkiä sinistä pyhän päällä aarnihaudan. Saat sa mahdin maan ikuisen, tulet Kouta kaikkietieto."

Vavahti kovakin Kouta:
"Entä en palanne tieltä?"

Pilkkas Peri-isäntä: "Tahdot tulla kaikkietieto, et antaa elämätesi!"

Läksi Kouta kulkemahan, Lapin-linna liikkumahan, Rutjan-koski kuohumahan, Turjan-yö tohisemahan; tähdet tippui taivähilta, maan alla vainajat vapisi, oli tuska Tuonelassa, pelko pirteissä jumalten.

Sanoi ankara Ajatar:
"Terve Kouta tultuasi!
Viikon varroin jo sinua."

Lausui Kouta, kolkko miesi: "Monet on askaret inehmon, monianne miehen aatos. Lienet vartonut minua, en lie ennen ennättänyt."

Sanoi ankara Ajatar, kuului ääni kuolon yöstä, puun alta, petäjän alta, korven louhien lomasta: "Elon huoli huomisesta, Mana mennyttä manaapi."

Tuo oli Kouta, kolkko miesi tunki kaikki tietävänsä, astui rotkohon Rutimon, kulki kuolon porraspuita niinkuin pitkän pilven lonka niinkuin jäisen kosken kopru ei hän taakse katsahtanut, katsoi kohden Kalman usta, ei hän kilvan kiirehtänyt, astui askel askeleelta, kun oli tuima Tuonen kulku elo kuoloa kovempi.

MERENKYLPIJÄ-NEIDOT.

Mikä on hanhien havina
Vienan virran kainalossa?

Ne on kolme Hiiden neittä, riisuit sulkansa kivelle, menit merta kylpemähän; illan ruskossa tulevat, aamun koitossa katoovat.

Tuo oli Lippo linnustaja kiven kirjavan takana, katsoi siivet kaunehimmat.

Pilvet päivä jo punasi.

Nousivat merestä neiet, löyti kaksi lentimensä; kolmas etsi, ei tavannut.

Impi itkuhun hyrähti.

Lausui Lippo, liukas sulho: "Saonet sulkasi takaisin, antanet minulle suuta."

Virkahti vilun-ihana: "Silloin sulle suuta annan, koska silmäs sammunevi."

Ilkkui veitikka verevä: "Silloin silmä sammukohon, kun sa kutsut kullaksesi."

Päivä vuoret jo punasi.

"Silloin kutsun kullakseni, koska mieles muuttunevi."

"Silloin mieli muuttukohon, kun likistät linnuksesi."

"Silloin linnuksi likistän, koska hyytyvi hymysi."

"Silloin hyytyköön hymyni, kun me kättä kääpätähän."

Päivä hongat jo punasi, tuli tuska impyelle: "Suo mulle sulkani takaisin, tahi taattoni toruvi!"

"Milloin oot minun oman?"

"Koska päivä koittanevi."

Päivä päätänsä kohotti. Sai pukunsa peilikylki, antoi suuta sulhoselle linnunluisella nokalla, veen suulla verettömällä: hymy hyytyi, silmä sammui, pois kulki kultainen elämä, muuttui mieli miehen nuoren. Neito lentohon lehahti noustessa kesäisen päivän.

IMPI JA PAJARIN POIKA.

Istui impi lähtehellä, vieritti suruista virttä päivän mennessä majoille, kesähiilun himmetessä, syttyessä syksyn lampun, pohjan tähden tuikkehessa.

Huone honkainen humahti, kangas kultainen kumahti, syöksähti sylistä illan tuo kaunis pajarin poika välkkyvällä varsallansa; hetteessä hepoa juotti, naljaeli neitoselle: "Milloin sie minun omani?"

Saneli ihala impi: "Silloin mie sinun omasi, kun sammuu sydänsuruni."

Tuo kaunis pajarin poika suki orhin sulkkukarvan, naljaeli neitoselle: "Milloin sammuvi surusi?"

Virkahteli vieno virpi: "Silloin sammuvi suruni, kun minä sininen risti."

Tuo kaunis pajarin poika riisui ristin rinnaltansa, naljaeli neitoselle: "Muistatko minua milloin?"

Heinä himmeä helisi: "Muistelen minä sinua, muistatko sinä minua?"

Tuo kaunis pajarin poika kävi neitosen kätehen, ristin kaulahan ripusti. "Silloin mie sinut unohdan, kun minä punainen nurmi."

Singahti satulahansa, kultanuolena katosi, jäi impi imehtimähän pohjan tähden tuikkehesen.

Tuo kaunis pajarin poika kulki suurihin sotihin, tasapäihin tappeloihin; tuo impi ihalan illan kulki kaihoten kotihin, kultaristi rinnallansa.

Tuo kaunis pajarin poika vihdoin miekkansa veristi oman veljensä veressä; tuli portille pyhälle, munkiksi monasterihin.

Tuo impi ihalan illan kauan kaipasi urosta, kesän-mennyttä murehti; meni miehelle hyvälle, vaikk'ei varsin mieluisalle.

Tuo kaunis pajarin poika viallista verta vitsoi kopin kolkoilla kivillä; tuo impi ihalan illan se suki suruista päätä miehen vieraan vuotehella.

Tuo kaunis pajarin poika huuti suuressa hädässä, anoi Herran armahdusta; tuo impi ihalan illan oudon liettä liikutteli, oudon lasta laulatteli, oudon karjoja huhuili, oudon väänti värttinätä, oudon kanssa illat istui, oudon kanssa aamut astui, oudolle tilan tekevi, oudon ääntä kuuntelevi.

PYHÄ YRJÄNÄ.

Pyhä Yrjänä ylinkä kuuli immen kiljahtavan Turjan tunturin takana; karahutti katsomahan.

Kuikutti kukat kanervan: "Viety on tästä neiti nuori pulkassa porottomassa, reessä tarvahattomassa, vommel piukki, tie vikisi, impi itki, kallotteli."

Seisoi usma niinkuin seinä Turjan tunturin takana, pakkanen pahemmin seisoi kera pilkkoisen pimeän, uhkasit urosta syödä; korskui orhi kultakenkä.

Pyhä Yrjänä ylinkä miekalla utua iski, valahutti valkeata: "Kautta lempeni pyhäisen, kirkastu ikuinen ilta!"

Aukesi räme etehen, mätäs-märkä, räähkä-mänty, purskui rimmet pohjattomat, katsoi suo-silmät sumeat, uhkasit urosta niellä; pärskyi orhi pää-hopea.

Pyhä Yrjänä ylinkä iski suota suitsillansa, helähytti helmivyöllä: "Kautta mun sydänsuruni, karkaistu vesi vetelä!"

Rauta rahkasta helähti, nousi suosta suuret miekat, käsivarret koukistetut alla tähtien ikuisten, uhkasit urosta kaata; orhi vaahtinen vapisi.

Pyhä Yrjänä ylinkä satulassansa yleni, sanoi alta silmäraudan: "Kautta julkisen Jumalan; pelastan ma naisen nuoren."

Kannusti uvetta urho, ajoi tapparan teriä, tuli Ruijan rantamalle, missä hyrskyi aalto hyinen, meri selkeä sinerti.

Syöjätär valio vaimo se virui vesikivellä Lapin päivän paistehessa; kauas kuulti kultasuomut, loitos loisti heljät hapset, heijastui sepel sininen, päällä paaden vaahtiparskun, iljanteella jään ikuisen.

Heittihe hepo sivulle, karkasi kahdelle jalalle.

Pyhä Yrjänä ylinkä ruoskin orhia opetti, lausui tuolla lausehella: "Miss' on impi meiltä viety, kussa kastettu kaponen?"

Sihisi sininen lisko: "On kapehet kaunihimmat, ihanammat itsellämme, kääntynetkin nyt takaisin taikka turmasi tulevi!"

Sylki Syöjätär vesille, meri koskena kohisi, hyökylä hyrskyt rantamalle; Pyhä Yrjänä ylinkä ajoi orhin aallokkohon, miekan välkkyvän kohotti pään päälle kähyjen vaimon: "Neuvonet minulle neien, oman säästät herjan hengen."

Vaimo kyyn-viha vikisi: "Tuoll' on tytti teiltä viety Vesi-Hiiden vuotehella; etsit impeä suruista, löydät naisen nauravaisen."

Kalpeni satulassansa
Pyhä Yrjänä ylinkä.
"Sen varsin valehteletkin."

Pilkkasi pahaniminen:

"Rakastitko naista nuorta?"

Miitti hetken hervahtuen Pyhä Yrjänä ylinkä, korkeni satulassansa, lausui äänellä lujalla: "Rakastin ma naista nuorta niinkuin sankarin satua, viatonta vainottua, kaunista kadotettua; tähteni pyhä aleni, yljän lempeni yleni."

Iski miekalla matoa, lisko liukahti kivehen, tuli tuiske kalvan tiestä, kallio kaheksi lenti; paaden alla porraspolku, kuja kaita, kammottava.

Hyppäsi hevон selästä Pyhä Yrjänä ylinkä, heitti ohjat orhillensa. "Saata maalleni sanoma, jos mun kuulet kuolleheksi."

Hirnahti hepo suruinen: "Saatan Luojalle sanoman, jos sun kuulen kuolleheksi."

Kulki polkua kivistä Pyhä Yrjänä ylinkä, löysi naisen nauravaisen Vesi-Hiiden vuotehelta; silmät sankarin pimeni, ääni kurkussa korahti: "Kautta ristin rinnallani, Luoja lapsesi lunasta!"

Tappoi naisen naurusuisen miekalla tuliterällä Pyhä Yrjänä ylinkä, kukka kaiken ristikunnan.

TUMMA.

Tuo oli tumma maammon marja syntymässä säikähtänyt, näki kauhut kaikkialla, haltiat pahat havaitsi, ei hyviä ensinkänä.

Pani äiti paimenehen.— Paimen metsästä palasi, tuli outona tupahan, haasteli haralla hapsin:

"Oi emoni, älä minua pane karjan paimenehen! Lempo seiso suon selällä, Hiidet hirnui kankahalla, juuttahat jälestä juoksi, maasta Maahinen kohosi."

Ei pojasta paimeneksi.—
Pantihin kalan kutuhun.

Palasi mereltä poika, tuli valjuna tupahan, kertoi kynnet kylmillänsä: "Kauhea saloilla kansa, meren kansa kauheampi! Näin minä Tursahan tulevan, meren kahtia menevän, Kalpea karilla istui, Tyhjä alla ammotteli."

Ei pojasta merelle miestä.—
Pantihin palon tekohon.

Palasi palolta poika, tuli vauhkona tupahan, sanoi silmin seisovaisin: "Hirveät meriset hirmut, tulen hirmut hirveämmät! Sylki kyyt kyventä, liskot puhui liekkiä punaista, Syöjätär porossa keitti, Kehno käänti kattilata."

Suku jo surmata saneli:
"Mitä työstä tyhjän mieheni"

Ennätti emo etehen, kyyditti kylän kisoille.

Palasi kylästä poika, ei tohi tupahan tulla, kujilla kuvahtelevi, piilee peltojen perillä; löysi äiti seisomasta takaiselta tanhualta.

Poika kaulahan kavahti: "Oi emoni, kantajani! Paras on minun paeta, paras mennä näiltä mailta, mennä Kalman karsikkohon, piillä Tuonelan pihaille! Kolkkoja kotona näin ma, kamalampia kylässä! Veräjällä Vento seiso, Vennon poika portahalla, loukossa Vahinko vaani, Kouko kohtasi ovella."

Tunsi äiti tummaisensa, tunsi jo tuhon-alaisen syntymässä säikkyneeksi; itki, itki, ei evännyt, virkkoi, vienosti saneli: "Niin menekin, poloinen poika, mene kuolon kuusikkohon, vainajien varvikkohon, tuvan taakse taaton saaman, lempeän lepotiloille, missä seisoo puut pyhäiset, hongat himmeät puhuvat ollehista, mennehistä, murehessa yön ikuisen."

Taatto haudassa havasi.
"Mitä itket, heimon helmi?"

"Tuota itken, oi isoni, ei minuhun metsä mielly."

"Lehto laululla lepytä, niin teki isätkin ennen."

"Tuota itken, oi isoni, ei minusta merelle miestä."

"Ahti uhreilla aseta, niin teki isätkin ennen."

"Tuota itken, oi isoni, ei tuli minulle tuttu."

"Tuli kytke kahlehisin, niin teki isätkin ennen."

Yhä itki heimon helmi.

"Mitä itket, oi iloni?"

Tuska ilmoille ajoihe: "Oi isoni, ota minutkin kera Kalman kartanoihin, kun olen maammon tumma syntymässä säikähtänyt, näen kauhut kaikkialla, enin ihmisten elossa."

Nousi ääni nurmen alta, sana Tuonelta samosi: "Säikkyivät isätkin ennen, toki aikansa elivät. Autio elämän aamu, Manan ilta autiampi. Pirtit on pienet Tuonelassa, maan alla kaitaiset kamarit, kuu ei loista, päiv' ei paista, yksin istut, yksin astut, toukka seuloa seinähirttä, itse seulot itseäsi ikävässä ainaisessa, haikeassa, vaikeassa."

Poika Tuonelta palasi, tuli miehenä hiljaisena, istui tuttuhun tupahan; kohenti takassa tulta, talon töitä toimitteli, hymysuin hyreksi joskus sinipiioista saloilla, vellamoista veen selällä: meni merelle, metsähänkin, vei verkon, asetti ansan, niin eli ikänsä kaiken, ei iloiten eikä surren, pannen päivät päälletyksin niin tulevat kuin menevät, niin paremmat kuin pahemmat; päällimmäiseksi paremmat.

TOINEN SARJA.

ÄIJÖN VIRSI.

Tuop' oli Äijö yksin-synty, yksin-alku, yksin-kuolo, istui pilven paltehella, katsoi maailman menoa, lauloi laulun kaikki-öisen sisimmästä sielustansa, eikä peittänyt mitänä tulevaisen polven tulla:

"Uskoin kerran ihmisiin, en nyt uskone enempi, ihmiset on ilvesheimo, paha, karsas, kahlehditu; jos joku kohoopi heistä, sen he iskevät ijäksi, riemuitsevat rinnassansa: ollut meitä ei parempi!

"Uskoin ennen ihmisiin, en nyt itke, en iloitse, ohi käyvät onnet heidän, onnettomuudetkin ohitse, tiedän kyllä kylmyyteni, en sitä sure, en kadu, se on voitto taisteloiden, tulos tappion tuhannen.

"Tein ma kerran ihmisiä kaavahan oman kuvani, ottivat minun vikani, herjasivat herkintäni, tahdon tehdä toisen heimon, hiljaisen, varaväkevän, käyvän maata, merta pitkin kuin on kärsiväin hymyily.

"Lienkö itse vanha liian, tullut lapseksi takaisin, en nyt siedä entistäni, joskin ymmärrän yhäti; lauloin hetken heijastusta, soin huvia, loin kuvia, haaveksin haluja mielen: kaikki tuo on multa mennyt.

"On paennut, ei palaja usko uutten ihmisien, toivo voittavan totuuden, rakkaus rajattomimman, ihmiset on ilvesheimo, minkä teinkin, sen tuhoan, luon ma uuden luomakunnan uuden itseni iloksi.

"Suljen siitä pois inehmot, kutsun kestävierahiksi mahdit maasta, vallat veestä, itseni ikuiset veljet, kutsun Kimmon kiukahasta, Kammon kuolon porstuasta. voimat vangitut vapautan, alan uuden aikakauden."

MARJATAN POIKA.

Juhlivat jumalat Suomen vaskiharjun hartioilla, kummulla kuparilinnan.

Tuop' on yksin Poika tuumi: "Noin on mieli miekkosien, kuinkapa kurjien ajatus laaksoissa inehmonlasten?"

Tunsi tuntonsa palavan tuo pyhä Jumalan Poika rajatonta rakkautta, mitatonta myötämieltä luonnon kuolevan keralla; läksi tuota tutkimahan heimoa matalan Mannun.

Kulki tietä kuusipuista tuo pyhä Jumalan Poika, lauloi koidon kohtaloa, luontoa kova-osaista, kun on tyhjästä kuvattu, tehty, kurja, maan tomusta, pantu päivän kukkimahan, toisena katoamahan, tuhat vuotta nukkumahan, yhtenä ylenemähän.

Huokasi salolla honka:
"Mitä sie minusta tiedät?"

Paasi vahva paukahteli:
"Itse painu paatoseksi!"

Tiuskutti tiainen puusta:
"Lie hyvä sivulta surra!"

Käärme kankaalta kähisi:
"Ota itse orjan muoto!"

Ja hän otti orjan muodon tuo pyhä Jumalan Poika, itse painui paatoseksi, ilman lintuna liversi, meni pois meren kalana, vaahtopallona palasi, puutui puuksi, maatui maaksi, kasvoi kukkana kedolla, toukkana kukan kuvussa, perhosena päivän alla.

Paistoi marjana mäellä.

Koppoi marjan kourahansa Marjatta, korea impi, synnytti Pojan pätöisen.

Tuo urahti Suomen Ukko, ärjähti ikuinen Äijö: "Mik' on tähti taivahalla, tuike maailman merellä, kuuta kummempi näöltä, aurinkoa ankarampi?"

Tutkivat jumalat Suomen kummulta kuparilinnan tuota ihmettä isoista, tuota kaukaisen tuloa, tuota pitkäisen paloa ulapoilla ilman aavan.

Taatto taivahan jyrähti, sinkosi sanan salaman: "Outo on tulija tiellä; tokko tullevi talohon?"

Jumalat jumahtelivat: "Kohti korkea tulevi, päin vieras parempi meitä."

Pyhä paistoi pyrstötähti, taivas kummasti helotti, kupu taivahan kumotti, loimotti sininen sähkö, hirnuivat hevot tulijan niinkuin Turjan pyörretuuli, orhit oivat korskahteli niinkuin paisuva Imatra, naukuivat navat ratasten niinkuin yössä jättien jyske, tuop' on vankui vaununtanko niinkuin vuorien jylinä, ilmat irjui, kaaret karjui, kirposi kipinämyrsky tullessa tulijan uuden, saaden ankaran sanoman Tuntemattoman majoilta, Kaikkivallan kartanoista.

Jumalat jumahtelivat: "Liekö loppu luomakunnan vai alku elämän uuden?"

Lauloi kaikki luonto laaja: "On riemu elämän uuden vertaisesta veljestämme, kuolottoman kunniasta."

Ja hän tunsu ihmistuskat tuo pyhä Jumalan Poika, ja hän matkas maailmalle, laaksoihin inehmonlasten: pistihe joka pihalle, joka katsoi kartanolle, souteli solut sydänten, luonnon tiehyet tuhannet, itki kanssa itkeväisten, nauroi kanssa nauravaisten, lempi lempiväin keralla, kuoli kuolevain keralla, harjoitti hyvehet kaikki, maistoi maljat karvahatkin, ammatit eri-alaiset, ijät, säädyt ihmiskunnan.

Ja hän mietti ihmismielen, mietti myös eläinten mielen, jätti kaikkehen jälle omaan sähkönsä säkenen, kuolemattoman kipinän Kaikkivallan kartanoista.

KUUN LAPSET.

Kuu jo kylmeni.

Näkevät tähden talvisen eläjät edessänsä Maan ihanan, kuuma-rinnan, riemu-täyden.

Nurkui kansa nuorempainen: "Sinne siirrymme ijäksi alle auringon paremman, luokse luonnon lempeämmän; armas on asua siellä, lämmin maata Maan povella."

Kansan vanhin noin nimesi: "Kuun olen heimoa, elänen taikka kuollen, tänne jäänen."

Siirtyi sieltä kansa kaikki.

Viime venhon vierieissä ilman aavoille selille noinp' on virkki nuorempaiset: "Ethän jääne jäätymähän tänne, kuuluisa kuningas, tykö tyhjän luomakunnan, saarehen sanattomahan, pakkasehen paukkuvahan, äyrähälle yön ikuisen?"

Tuop' on Kuun ukko urahti: "Tänne jäänen, tänne kuollen, tääll' on syntyni syvimät."

Potkas purren lainehille, istui paadelle pyhälle, katsoi menneiden menoa, hymähti hyvästit oudot:

"Voi, te miehet mielettömät, lapset Kuuttaren latomat, tytöt tyhjiä halujen, poiat unten ponnetonten! Täällä' oli elämä teillä, siellä vain vale-elämä, täällä' oli ihanne teillä, siellä itku vain ihanan, täällä täyttymys parahan, siellä vain parahan paine, ikikaiho kauneuden, onnen ollehen ikävä."

Vieri vuossadat.

Samosi

Kuu ja Maakin kulkuansa,
Maassa mahtavat eläjät,
luonnon kanssa kamppaellen.

Kuun ukko kumara yksin jäätyn jääksi paikallensa. Vain sydän sykehti hällä, lauloi laulua ijäistä elämästä entisestä, talvettomasta kesästä, kussa kukki Kuun ylängöt, alangot enemmän kukki, tuoksui metsät lakkalvatvat, meret selkeät sinerti autuutta alinomaista, laupeutta luonnon laajan.

Tuota ei Maan lapset tajua.

Mutta jos sävelen kuuli Kuun lapsi, elämän orpo, syttyi syömehen kipinä, sinkoi silmä taivahille, muisti hän entisen elonsa, tunsii polttavan povensa, koko sielun sairastuvan kodin korkean surusta, kauniista kadotetusta. Soi hälle jumalten virsi, kuoro taivon tähti-täyden: "Onko nyt parempi olla, liekö armaampi asua viidakoissa vierahissa, uppo oudoilla ovilla, kuin oli olla Kuun povella, Kuun on kummuilla levätä luona talven tuttavamman, syksyn kylmänkin sylissä, sydän-yössä ystävässä, onnessa oman elämän?"

Kuulevi lakean laulun Kuun lapsi kumea-rinta, päänsä painavi poloinen parmahille Maa-emosen; ei tajua taatto häntä, maammo outo ei opasta.

PIMEÄN PEIKKO.

Tuo tuima Pimeän peikko tunsii auringon tulevan Lapin tunturin laelle keralla kevähän uuden.

Mietti murha mielessänsä: "Minä auringon tapankin, surmannen valonkin suuren yön pyhän nimessä yhden, sydän-yöni synkeimmän."

Peikot päiväyttä vihaavat.

Tuli tunturin laelle revontulten roihutessa, näki taivahan palavan, hyrähti hymyhyn huuli: "On iloni isommat, onpa riemuni remahtavammat kuin juhlat valon jumalten, pidot, laulut päivän lasten."

Yö oli aava ympärillä.

Kimmelsi kitehet yössä kuin kirot sydämen synkän, meri vankui valkeana niinkuin paatunut ajatus, kohosi luminen korpi maasta kuolon-mahtavasta kuin uhma urohon hyisen, viha välkkyvän teräksen.

Tuo nauroi Pimeän peikko: "Päivä, päätäsi kohota, saat täältä sataisen surman, turman tutkaimet tuhannet!"

Näkyi kaukainen kajastus.

Seijastuivat selvemmiiksi taivon rannat, korven kannat, heijastuivat heljemmiiksi synkeät sydänsopukat, suihkivat tuliset nuolet päivän päästä nousevasta, sattui vastahan vasamat yöstä mielen valkenevan; sini koitti päivän koitto kuni peikon sielun koitto, sini soi kevähän kannel kuni peikon hengen kannel, yhtyi toinen toisihinsa, säihkyi yhtehen sätehet, sointui yhtehen sävelet, nousi kohti korkeutta, puhki taivahan yheksän, yli kaaren kymmenennen, kunnes saapuikin kotihin, korkeimman Isän ilohon, Elon lempeimmän lepohon, Rakkauden rajattomimman.

Kuului kuoro yön povesta, riemu päivän rintaluista: "Pahin on parahan synty, rumin kauneimman kajastus, alin vain ylimmän aste."

Mutta ihmiset sanoivat: "Tuo on peikko mielipuoli, vanki valkeuden ijäisen, itse poikia pimeyden, päivän virttä vierittävi!"

Heille taivahat hymyili.

Eikä hän ikinä saanut enää jäistä järkeänsä, kuoli pois keralla talven, syöksyi veljenä vihurin sydämehen päivän pätsin, leimuhun Jumalan lemmen. Tuo tunsii Pimeän peikko sydämensä sylkähtävän, tarttui päähänsä rajusti: "Minne mieleni pakenet?"

UKRI.

Tuop' oli Ukri tuhma ukko, herttua väkevän heimon, Aasian iki-aroilla, rannoilla rajattomilla.

Liian suureksi sukesi, ylen kasvoi ylpeäksi, voimasta oman väkensä, oman tietonsa tajusta, oman taikansa tehosta, oman hengen hekkumasta.

Lausui kansan kaiken kuulla, lyylijuhlissa julisti: "Ensi uhri maan on uhri, toinen uhri taivon uhri, kolmas itseni ikuisen, herran heitä korkeamman!"

Kuuli kansa kauhistuen.

Tuop' oli Ukri tuhma ukko, kaasi maahan maitotilkan, maito muuttihe vereksi, purskutti punaisen suihkun. Heitti tilkan taivahille, taivahat tulena tuiski, poltti maakunnat poroksi, arot kaikki autioiksi.

Kansa yhtehen keräysi: "Pahoin teit sa, Ukri ukko, hylkäsit hyvät jumalat!"

Tuop' oli Ukri tuhma ukko, viesti vettä siivellänsä, toisella pihoja taivon, virkkoi kaiken kansan kuulla: "Jos jätin jumalat vanhat, etsin uudet ja paremmat!"

Tunkihe väki kokohon kuin hevot susien tullen: "Näytä meille ne jumalat, parahia palvokaamme!"

Tuop' oli Ukri tuhma ukko, puki päälle vainopaidan, vainon välkytti terästä: "Näytän ne jumalat teille, veren jumalan, tulen jumalan ja jumalat sinisen raudan, saakatte sotisopihin, nyt on Ukrin uhrijuhla!"

Sai kansa sotisopihin, juoksi lehtohon jumalten niinkuin hirvi hiihtäjänsä tai petraa perin edellä: "Oi Taatto, opeta meille huurut hurmehen jumalan!"

Tuop' oli Ukri tuhma ukko, iski verta suonestansa, sillä kulmansa sivusi: "Verta vaativi jumala, lepänluoja leppymätön!"

Kansa kasvonsa veristi,
tiedusteli tietäjältä:
"Kuinka on tulen jumala,
Panu suuri palveltava?"

Tuop' oli Ukri tuhma ukko, iski tulta kynnestänsä, karkaisi sydämen kohdan: "Panua palvotaan tulella, jylinällä Pauannetta!"

Karkeni myös kansa kaikki, kyseli kuninkahalta: "Kuinka on kumarrettava raudan rohkean väkeä?"

Tuop' oli Ukri tuhma ukko, iski tapparän tulisen maksahan lähimmän miehen: "Teräs kuulevi terästä, rauta miestä rohkeata!"

Kumahutti kuulun kilven, syöksyi aavalle arolle hulmuten hevosen harjan, tulta tupruten kavion, kansa pilvenä perässä, Ukrin heimo ukkosena.

Minkä matkas maita pitkin, sen sytti sotasavuja, minkä virtoja vilisti, sen veristi virran vettä, syöksyi kansojen merehen, kansat kaatui kahdenpuolen, kosto kostajan tapasi: aallot yhtyi päänsä päällä.

Tuop' oli Ukri tuhma ukko, näki jo turmansa tulevan, käski jo kokohon kansan alle taivon tähtikirjan.

Käden korkean kohotti, huusi kaiken kansan kuulla: "Yks oli uhri Ukrin uhri, se oli sankari-unien, toinen uhri heimon uhri, se oli sankaritekojen, kolmas uhri kuolon uhri, se on maine maailmalla!"

Kaatui itse kalpahansa, paloi roihuten rovion, varjojen vaeltaessa aavoja aron pimeän.

Tuop' oli Ukri tuhma ukko, vain tuhkan jälelle jätti, tuop' oli tuima Ukrin heimo, kaatui viime kantahansa, kertoi kansan kohtalosta vain tuuli lumisen tundran, lauloi Ukrin yöstä yksin Salliman ikuiset immet.

SYVÄRIN IMPI.

Tuo ihala Syvärin impi poimi kukkia pivosen kesäisestä pihlapuusta, puhui pihlaja hänelle: "Mitä sie minusta tahdot?"

Tytti taiten vastaeli:
"Kesän riemuja keräilen."

Tuo potra Kaparin poika näki neien kartanolla, sydän rinnassa sykähti: "Liet minulle mielitietty?"

Neiti lintuna liversi: "Lienet armas liiatenkin, annan toivoa vähäisen."

Peuran lailla pois pakeni, meni pitkin metsätietä, häipyi helmenä salolle, kaunehena kankahalle, helmassa kukat koreat, ympärillä yö heleä.

Poika pyytää pyytämähän.

Nousi nopsa neien jalka, nopsempi kosijan jalka, siro siukoi hirven nilkka, kinner kiireempi ajajan, tahtoi jo tavata kaunon, kiinni kirkkahan kopata; putosi polulle kukka rinnoilta ripeän immen.

Poika tuota poimimahan.

Taas oli paossa peura yhdeksännen suon selällä.

Kovin kiiti kautokenkä, huiskein hunnuton samosi, sinisukka suota pitkin, punapaula puunsolia, hulmuten heleän helman, tukan tuulehen hajoten, kuuli jo läheltä huudon riemahtavan, raikahtavan: "Armas, päätä jo pakosi, taikka suulle suutelenkin!"

Heitti impi helmastansa tertun tuoksuvan polulle.

Poika tuota tuntemahan.

Tytti huusi, huikahutti kymmenennen vaaran päältä: "Tuntenet kukan korean, vaan et tunne neittä nuorta."

Tuo potra Kaparin poika kukan heitti kuusikkohon, puhki ilmojen puheli: "Tuntenen sinutkin kerran, sie kuulu Syvärin kukka, ennen aamun alkamista, Koi-Luojan korenemista!"

Ilkkui impi kukkulalta: "Ajat aamun auteretta, sie tuuli suvisen illan!"

Läksi poika piukomahan, kylän sulho suikomahan, kylän-joutsi joikumahan, sankari samoamahan, kulki kuin kulo mäellä, tuulispää salon saralla, kivet kirpoi kantapäistä, tuli silmistä sirisi.

Sai jo kiinni neien nuoren mättäällä salon sinisen ennen aamun alkamista, Koi-Luojan korenemista.

Riistihe sylistä riista, virkkoi vielä vierressänsä, kotitielle tietessänsä, poiketen kotipolulle: "Voip' on miestä mieletöntä, sulhoa sudenhalujen! Toivon terttuja tavotit, muiston kukkia keräsit, keräätkin ikäsi kaiken, polun poimit kahden puolen, elontiesi toivottoman, taipaleesi tarmottoman onnen ollehen muruja, et iloja, et suruja, poimit rinnan riutumusta, tahdon nuoren talttumusta, unelmaisi uupumusta, polttoja ilon-ikävän, aikehia, aattehia ammoin jo ajateltuja, tuntehia, tunnelmia tuttuja tuhannet kerrat, tuokioita mennehiä, kausia kadonnehia, yön hämyjä hälvenneitä, ruskoja rusottaneita, elon entisen menoa, Tuonen tyhjyyden tuloa."

Jop' on koitti Koi-Jumala.

Poika polkua palasi, kesä-aamun auetessa, seishti joka aholle, joka katsoi kankahalle, kukan poimi kuusikosta, muisti mustakulmaistansa, toisen jo lehosta löytyi, tunki tuskan rintaluissa, astui miesnä mieltiväisnä, ukkona uneksivaisna, hiljeten jalan hitahan, silmän vettä vierittäissä.

HERRAMME VAPAHTAJAMME.

Herramme Vapahtajamme kerran kangasta käveli keltaisella syyskesällä.

Samosi salossa ukko,
Tieto, tuolta tietämähän:
"Taitanet polun talohon,
ei jaksu enempi jalka?"

Ukko vastahan urahti:
"Kun ei kestä, katketkohon!"

Herramme Vapahtajamme tuli suurehen tupahan, anoi jo kamanan alta: "Saisiko sijoja yöksi?"

Virui akka vuotehella, tuop' on vastahan tuhahti: "Painu tielle, mieronkierto!"

Herramme Vapahtajamme istui riihen kynnyksellä, kylän rahvaalta kyseli: "Lie lupa jyvänen syödä?"

Piika pilkkasuu sihahti:
"Kukko sulle kumppaniksi!"

Herramme Vapahtajamme kuuli vihtojen vitinän, koputti ovelle koito: "Totta sauna sallitahan?"

Ääni lempeä lemahti:
"Kuka lietkin, käy sisälle!"

Herramme Vapahtajamme heitti kiulun kiukahalle, siunasi kylyn simaisen: "Kansa, puhtaaksi peseite alle kasvon Kaikkivallan!"

Väki lausui lautehilta: "Mittyinen tämä on löyly, tuoksuvat kukat tuhannet, kuuluvat kuin kirkonkellot?"

Herramme Vapahtajamme veden vihki sammiossa, sitä joukolle jakeli: "Kansa kaikki terveheksi juhlahan Jumalan päivän!"

Hämmästyi kyläinen kansa: "Mittyinen tämä on miesi, saa sokea näkönsä, kuuro täällä kuulonsa takaisin?"

Herramme Vapahtajamme kirkasti ruhat ja rammat, paidat valkeat valitsi: "Ruumis Hengen temppeleksi, Henki taivahan taloksi!"

Kuiski toinen toisellensa: "Mittyinen tämä on templi, kiuas on kirkoksi nokinen, peräpenkki alttariksi?"

Herramme Vapahtajamme kädet risti rinnallansa, seinät siirtyi, katto kaartui, taivas telttana kohosi, välkkyivät valot väkevät, liekuttivat Luojan lamput pään päällä Inehmon Poian, valitun tuojaksi vapauden.

Soi laulu liki lakea: "Missä lyö hyvät sydämet, siellä on Luojan lyyllilehto."

Jop' on tunki toivottunsa tuo tuhma Kalevan kansa, jop' on katsoi kaivattunsa tuo Suomen surujen heimo, tunki ukko, tunki akka, tunki piikakin piloinen, polvin maata ponnistellen, käsi onneton ojolla, huusivat hädässä hengen, kansan eessä noin katuen: "Tylyn teimme työn hänelle, Karjalan kuninkahalle!"

Kertoivat kukin tarunsa.

Kuuli kansa kauhistuen: "Tästä turmio tulevi, vihan vaaja valkahtavi!"

Kansan vanhimmat kokouksi: "Uhratkaamme uskottomat lempeän lepyttimeksi, juhlaaksi Jumalan Poian!"

Tunki maassa martahina tuomionsa maan katalat Äänen korkean korotti Herramme Vapahtajamme: "Menkätte, pesykätte, pukeukatte puhtosihiin, niin sinä siveä piika, kuin sinä valio vaimo, kuin sa ukko uurastava, tuosta tulkatte takaisin Armo-Luojan atrialle!"

Kuuli kansa kummastuen: "Etkö rankaise pahinta, palkitse parasta meissä?"

Hymyili hyvällä suulla
Herramme Vapahtajamme:
"Pahimmasta teen parahan."

Ja hän kastoi kansan kaiken, ei vedellä, vaan tulella, Pyhän Henkensä palolla, hehkulla väkevän tahdon.

ARJA JA SELINÄ.

Paistoi kerran kuu ja päivä autuaammille ahoille kuin on kummut kuolevaisten.

Kaksi nousi puuta nuorta saman luontonsa luvalla, saalaina saman elämän.

Kasvoi kaksi lemmen lasta alla auringon ikuisen, kohinassa aarnikorven.

Mik' oli luotu miehen alku, se oli Arjaksi sanottu, mikä miehen kainalohon, sen oli nimi Selinä.

Tuntenut ei toinen toista.

Toki yhdessä asuivat puun alla lakea-latvan, yhdessä tulen tekivät, vierähtivät vuotehelle, yhdessä näkivät unta ijäisestä itsestänsä, otsalla unelma onnen, huulillansa huomensuukko.

Se Selinä neiti nuori näki kerran keski-yöllä silmät kuin tuliset tähdet singahtavan päänsä päällä, ja ne paistoi täydet tähdet, paistoi paljaalle povellet, poskille punehtuville, varren valkolumpehille.

Uskoi aamulla unensa: "Liekö liikoja tulossa, taikoja tapahtumassa?"

Ystävä hyvä hymyili:
"Ihailin ihanintani."

Tuop' on Arja aimo sulho kuuli toisna keski-yönä äänen kuin Ukon vihurin viuhahtavan päänsä päällä, ja se huusi ääni hurja, huusi kuin verenvihoja, haastoi kuin sydänhaluja miehen mielihautehia.

Kertoi kullan-kumppanille: "Lienkö muuksi muuttumassa, uudeksi urostumassa?"

Naljaeli neiti nuori:
"Näit unta unelmastasi."

Valvoivat he vuotehella keski-yönä kolmantena, silmät suitsevan näkivät, kuulivat puhetta puusta:
"Tulla voitte kuin Jumala kaikkiviisas, kaikkivalta!"

Syli toisensa tapasi.

Silloin yön virsi virisi syvältä sydämestänsä: "Olin ennen onnellinen luonnon orjana eläen, oonko nyt otollisempi kuninkaana luomakunnan? Tieto on viluinen vieras, kamalampi kaiken tieto, tieto tyhjyyden kamalin. Tullen lapseksi takaisin, saanen auvon, saanen armon."

Toinen työn virsi tohisi aivoista avartuneista:

"Putoovat elämän puusta hedelmät hyvän ja pahan, meill' on valta vain valita. Ei kysytty minulta, miksi tänne synnyin, täältä lähdän, siksi en kysy sinulta, mitä mietin, suuri Luoja. Teen työtä, erehdyn, etsin oikein, väärin, mielinmäärin!"

Kasvoi heistä kaunis heimo, veressä väkevä loihtu, silmässä tulenvälähdys Tuntemattoman Jumalan, kansa kirkas, kaukomieli, rotu rohkea inehmon, joka tietoa janosi, taivon kaaria tapasi, rajat ratkoi luomakunnan, ilmoitti elon-ilonsa.

Sitten syöksyi syöverihin.

HALLA.

Halla harmaja emäntä, Pallan eukko, Äijän akka, pahoin hoiti poiansa, laulatteli lapsiansa.

Josp' on joutui katsomahan, äänen viuhutti vihaisen, tuutuksessa tuutimahan, kova kuin kivistä kätkyt, minkä neuvoi, neulapuisen otti kankaalta karahkan, minkä lämmitti, lähetti paitasilla pakkasehen.

Kasvoi tuosta kansa kumma, vääräsäärinen sukesi, suku lynkkä, heimo länkkä, kiero-silmä, kitku-sielu, pahan-suopa suuremmille, pilkan-suopa pienemmille, kansa naapurikateinen, rampa, raaka, synkkä synty, ilman ihmisten iloa, vailla auringon valoa, tytöt tynnyrin pituiset, poiat nahturin näköiset, kaikki kuin katajapehkot, äyskiväiset, räyskiväiset.

Minkä helkkyi heimon kannel, sen helkkyi suruja heimon, minkä kynti kansan aatra, kynti käärmehekähyjä, minkä kaikui naisten nauru, senp' on soi sopen himoja, min iski urosten miekka, sen teki salatihuja.

Murahtivat muukalaiset, kansat outojen ovien: "Herja on heimo tuntureilla, suku kehno suonperillä! Orjaksi omansa, kellä mieltä ei vapahan miehen!"

Löivät maahan maan-katalan.

Saivat orjan saamattoman, viekkahan, salavihaisen, väkänuolta vääntäväisen.

Tuop' oli yksi kansan kukka, miesten lempi, naisten hempi, Suomen honkien humina, Sotavalta, sorja poika. Ja oli yksi pieni piika, lemmen lehti, tammen terhi, syntynyt sydänkesällä, kesäpuussa keinuteltu.

Ja se virkkoi Suomen suurin: "Maille muille lähtekäämme luota äidin äksymielen, isän ilkeän tyköä; tääll' ei konsa kaunis kartu, vartu ei vapaus mielen, synny aateluus sydämen, pään ei täyty päiväntähti!"

Vastasi kave Kalevan: "Mennen, mennen mieluhummin maille muille muuraimeksi kuin jäänen kotipolulle, kotimaalle maatumahan, kotisoille sortumahan, kotikaunat kantamahan, kotijuorut juoksemahan!"

Vetivät purjehen punaisen, matkasivat maille muille, armahammille ahoille, päivänrinteille rikasten.

Ja se Suomen sulho suuri ja kave Kalevan kaunis liittivät käden kätehen veräjillä vierahilla, suetaksensa sukua, isompata itseänsä, rohkeampata rotua, heimoa heleämpätä.

Ja he maistoit maljat kaikki tuskan, itkun ja ilojen, ja he jouduit toisistansa kaiken turhuuden turulle, ja he painuit portahiksi aarnihautaisten halujen, rakkauden rahanalaisen, elonhehkun hengettömän.

Halla harmaja emäntä sai viestit vihurin teitä Lapin tunturin laelle: "Jop' on sortui sorjimmatkin kaunehimmatkin katosi sinun, herja, heimostasi, tulenloutta, lapsistasi!"

Ärjän akka noin ärisi: "Kaotkohot jos kahesti pettäjät oman pesänsä!"

Vain ääni värähti äidin.

Halla harmaja emäntä kuuli linnun laulavaksi, Pohjan kurjilla kylillä: "Tulevat lapsesi takaisin mailta päivänpaistamilta, tyttö silkissä sihisten, poika kullassa kulisten!"

Pallan eukko noin pakisi: "Pois portto pihalta tältä, porton sulho poikemmaksi!"

Kuitenkin sydän sävähti.

Halla harmaja emäntä tunsu tähtien puhuvan kaivotietä käydessänsä: "Kuollehet on kumpainenkin, molemmat mennehet manalle, maammoansa muistamatta, kotimaille koitumatta!"

Pään kätki käsihin maammo, lysmyi lynkkäpolvillensa, itki päivän, itki toisen, kolmanna kädet kohotti, katsoi kohti korkeutta kuin suuri, sininen silmä, tutki tahtoa jumalten kuin sydän punan-palava, poljettu viattomasti, synnytelty syyttömästi.

Vieritti suruisen virren itsestänsä, itkustansa, kansasta perillä Pohjan, Turjan tuulisen suvusta, kuulla yössä yksinäisten, tähtien tähyväisten, korven korkean, lumisen, korvan niitä korkeamman:

"Mi minussa unohtamista, sen muistan alati heitä, kurjassa kiroamista, senp' on siunannen ijäti!

"Lienen kaltoin kasvatellut lajiani, lapsiani, ollutkin emona outo, vieras äänelle vereni, tyly liian tyttärille, pahantuuli pojilleni, kaunoisilleni katala, kunnoton koko suvulle.

"Vaan oli kotikin köyhä, missä lasta laulatella, karu kasvatus emonkin turvatonta tuutella, kolkkoa koko elämä sydänlämmön läikähellä.

"Lumet kasvoi kantapäillä, kinokset tupahan tunki, hanki peitti pirtinharjat, iljanko takan iloisen.

"Minne katsoin, kaikkialta näin kasvot nälän ja kylmän, kunne kuuntelin ulomma, hukat kuulin huutaviksi.

"Tuolla tunturit jylysi jäissä jäämerisen myrskyn, täällä paadet paukahteli pakkasessa yön ikuisen, kaiken päällä taivonkansi kuin luja, kivinen lukko.

"Armoton oli elämä minun herjan heimolleni, kuolema sitä kovempi tulenlautan lapsilleni.

"Oisi ollut onni mulla, oisin onnea jakanut, ollut mulla lieden lämpö, oisin lämpöä uhonnut, ripeämmät rinnat mulla, oisi suurempi sukuni, kohtaloni korkeampi, korkeampi nyt kotini.

"Hyvin teitte kuopus-kullat, kun menitte pois minulta, pahoin teitte kuopus-kullat, kun jätitte kotihin kauan, minun raukan rinnoilleni, polville minun poloisen, näille nälkäparmahille, tälle kylmälle kylelle."

Vieri ääni äidin virren, kynelet enemmän vierä, läikkyi lämpö äidin lemmen, tahto taivaisten enemmän: lumet läksi, suot sulivat, nurmet nousivat nukalle, kiuru kimposi sinehen, lehti puuhun lempeähän, joka kattoi maammon kummun, missä lintunen levähti, kukahti käkösen kulta, huomentuulonen humahti.

MENNYT MANNER.

Tuo oli tarina maasta mainitusta, kukkivasta keskellä meren sinisen, alla täyden päivätähden.

Päivä päältä hellitteli, alla aaltoiset vipasi, viidat kasvoi, kansa nousi, kansalle hyvät hedelmät, luonto tyyni, turvallinen, rauhan, rakkauden elämä.

Niinkuin ulpukka ulapan keinui se kevähän saari, uinui Luojansa suvessa, luonnon laajan parmahilla. Mutta alla musta piili, ammotti alat pimeät.

Kertoivat tarinat kansan: Tullessa heleän heimon tälle maalle, manterelle, saarelle suven suloisen, pedot ilkeät elivät vielä saaren viidakoissa, peikot ahmatit asuivat rotkoissa, lomissa louhten, tahtoivat tapella, purra, kaiken raadella rajusti.

Kyllä neuvoi kansan vanhin, oikein valtias opetti: "Pedot on kesytettävät, peikot kiinni kytkettävät, pedot kahleilla hyvyyden, peikot lemmen liitoksilla, ei menesty manner muuten, rotu rohkea ylene."

Tuota ei totellut kansa, ajoi ahmatit pakohon luolihin salon sakean, tienohisin tiettömihin; siitä turmio tulikin.

Vuossadat vaelsi, nousi, vaipui sankarit sukujen, kuolivat kuninkahatkin, pojat valtikan perivät, oli aika onnen aika, kausi kauniiden tekojen, hyvyyden hymyileväisen, päivän lasten laulavaisten.

Mutta korpien kohussa, syys-öissä sydänpimeyden, mylvivät keralla myrskyn saaren ammoiset asujat, vaativat vapauttansa niinkuin turma pohjatuuli.

Kansan vanhimmat varoitti: "Tuolta se tulevi turma, loppu heimonkin heleän."

Rotu rohkea hymyili: "Teemme templin auringolle, palvelemme Päivätärtä, siinä on tuki ja turva vasten valtoja pimeyden."

Templin päivälle tekivät liepeelle kuningaslinnan, kuulsi kullat, päilyi päärylyt, alttarit alinomaiset, kaikui kaunis kuorolaulu, papit saatoissa samosi, jalat nousi neitten nuorten, kaikki kunniaa Jumalan, rakkauden rajattomuutta.

Mutta rotkoista kumisi kuoro toinen, korpi-rinta: "Yö oli alussa, yöhön kaikki kerran me palaamme, aavan aukean sylihin, synkimpähän, sankimpahan; täällä on vanhin saaren valta, täällä valtikka pimeyden."

Kuuli kumman kuorolaulun poika jo kuninkahankin, tuota tutki taatoltansa: "Mik' oli virsi viime-öinen, jonka kuulin kuin unessa?"

Taatto murheinen murahti: "Tuot' älä kuuntele enempi kuoroa petojen kansan!"

Tuop' on kuuli toisna yönä poika taas taruja korven: "Täällä on alku, täällä on loppu, täällä onnesi sinunkin aarnihaudoissa halujen, päällä lieto virvaliekki; elon etsit arvoitusta, olen arvoitus elosi."

Aamulla ani varahin tutki poika taatoltansa: "Mitä on salassa metsän, saaren lempeän sisässä?"

Katsoi taatto kauhistuen: "Ei sinne menoa meillä, siellä ei laaksot päivän lasten!"

Yönä kolmanna kohisi taas korpi tarua uutta: "Tule kerran keski-yöllä kahden kallion lomahan, metsän synkimmän sylihin, suon rajalle rannattoman, löydät rimmen, löydät immen, rintasi sinisen liekin."

Ei kysynyt enempi poika, nousi kerran keski-yöllä, liukahutti linnan uksen, korven kammoihin katosi; tuli tytti vastahansa, soinnahti sokea ääni: "Tullos taattoni kotihin, korven kansan karkeloihin!"

Katsoi poika kauno-hiusta, hius kuni palava hiili, silmä etsi silmän toisen, sielu kuin sininen liekki, huuli painui huulosehen, huuli kuin veri vetävä, povi toisensa tapasi, kaikki uppos unholahan.

Kuoro korpien kumisi: "Jo meni merehen päivä, päättyi auringon tarina, päivä yötä suutelevi, valo lempivi pimeyttä, nyt on vuoro meidän vuoro, kuoro kostonkin kovimman."

Ja se nousi korven kansa niinkuin syysmyrsky merellä, ja se voitti korven voima niinkuin pilkkoinen pimeys, nousivat sotahan peikot, kaikki kaatui päivän lapset, sortui kauneuden jumalat, kuoli vallat valkeuden.

Ja ne ulvoi irti ilmat, syysmyrskyt enemmän mylvi, ja ne karjui auki aavat, pärskyivät himojen pätsit, ja se painui päivän manner kostohon kova-osaisen, alle aaltojen syvien, vihan vinhan pyörtehisin.

Eik' ole enempi noussut yöstä päivä, työstä riemu, ilo kaunis ihmiskunnan, Päivätär heleän heimon. Jäi yksin tarina, tuosta opin toiset ottanevat, lapset aikojen etäisten, kansat aamun kangastuvan; näkevät näyn he oudon, kuvan kumman taivahalla, neiti korkea näyssä, sulho kahta korkeampi,

kulkevat käsi kädessä kaarta taivahan sinisen, poika niinkuin päivän nousu, impi kuin suvinen auer, taluttavat toisiansa kohti taivahan kupua, sopusoinnun suuren maita, yön ja päivän yhteyttä; aina astuvat ylemmä, häipyvät valohämyhyn.

UKON LINTU JA VIRVALIEKKI.

Aarnikotka ilman alla liiteleikse, laateleikse, etsivi elosijoa Lapin tuiman tuntureilta.

Virvaliekki yksin yössä vilkehtivi, välkehtivi, singoten sinisen soihdun matkamiesten pään menoksi.

Ukon lintu linnastansa tulen allansa näkevi, sama itsellä salama rinnassansa rohkeassa.

Hiiden liekki yksin yössä läikehtivi, väikehtivi, kutsuvi kumartajaansa, ottajata onnenkullan.

Kotka pitkän pilven päältä sanan ankaran sanovi: "Ken on, kehno, uskaltanut sieluni sisimmän viedä?"

Aarreliekki aarnihaudan haastavi sulalla suulla: "Yhtä ylpeät olemme, yhtä laajat lentimemme."

Iski tulta kynnestänsä ilman aavojen kuningas, valkahutti valkeata: "Tiedän syntyne, sikesin päässä hongan lakkalatvan, sinitaivasta lähellä, vaan mikäpä sinun on synty, silmä rimpisuon sumean?"

Virisi ylemmä virva, nousi niinkuin neiti nuori vyöhön saakka sammaleesta:

"Tiedän syntyne, sikesin suon mudasta, maan madosta, sammakon salakudusta, kuitenkin sua rakastan, sulhoni sinisen ilman."

Tuop' on muuksi muuntelihe lintu pitkien pihojen, seisovi edessä immen niinkuin sulho seppelpäinen: "Sallinet, sinut kohotan sinipilvi-siivilleni?"

Tuop' on muuksi muuntelevi rahkan impi, rimmen kukka, on kuin ulpukan unelma tai tyynten vesien joutsen: "Sallinet, sinut opastan lipaskulta-linnalleni?"

Tuop' on muuksi muuntelevi jumal-sulho sulkapäinen, on kuin myrsky metsikössä, laine lammella syvällä: "Sallinet, opetan sulle itsesi iki-ihanan?"

Tuop' on muuksi muuntelevi lummekukka, lammenlintu, on kuni sudenkorento taikka keijun kehrävarsi: "Sallinet, sinut lumoan lukinlanka-paulahani?"

Tuop' on muuksi muuntelevi myrsky pitkän pilven päältä, syttyvi säkene sähkön taikka taivahan salama: "Liekki, tullos liekkihini, tuli, tultasi halajan!"

Kiertyivät he toisihinsa niinkuin käärmehet siniset, toistuivat he toisissansa kuin kahdet elämänlangat, hehkuivat he toisistansa niinkuin hiili hiiltä vasten, toivat kuolon toisillensa kuin myrkkä verihin mennyt.

Katoi liekki kankahalta, lintu taivahan sinestä, vaan ei juhlista jumalten Tuonen virran tuolla puolen.

AURINGON HYVÄSTIJÄTTÖ.

Liioin, Maa, sinua lemmin, luontoasi, lapsiasi, vaan on aikani erota, heittää jo ikihyvästit.

Kuulin kutsun kummallisen seitsentähtisen selältä, sain viestin salaperäisen kahvoilta Kalevan miekan: "Jätä huoli huomisesta, pääset illalla ilohon taakse taivahan yheksän, ylle kaaren kymmenennen!"

Tuop' on sytti onnen oudon, viritti minussa mielen mennä haaveeni hakuhun, tulla tuntemattomihin; voima uusi mua vetävi, tähti vieras viettelevi, valta vankempi minua, mahti Maata korkeampi.

Jätän nyt hyvästi järvet, niitut, metsät, merten rannat, heitän hellästi ijäksi valkammat, venot ja verkot; olen tehnyt orjan työtä, kainnut karjoja elämän, kruunupääksi nyt palajan, iloiseksi itsekseni.

Terve, taivainen Vapaus, Rakkaus rajattomuuden, avaruuksien Ajatus, äärettyyden Henki heljä! Sytyit sa sydämessäni ammoin jo Ajan alussa, välkytit väkevät liekit, sähkön säihkytit kipinät, vartuin muita vaikeampi, kartuin muita muhkeampi, muita vahvempi valolta, lemmeltäni, lämmöltäni, mutta myös tulen-tuholta, palannalta, poltannalta.

Liioin, Maa, sinua lemmin, kumpujasi, kutrejas, vaan on pakko nyt paeta, meidän mennä

toisistamme.

Illan viimeisen ilotan varjoja vaellus-elon, kerran viimeisen valotan laaksoja inehmonlasten, heitän heille hellettäni, paistan päivänpaahdettani talven vastaisen varalle, valkeaksi yön ikuisen. Etkö usko, Maa, minua? Eikö mahdu mielehesi, että en tule takaisin, poistun nyt palajamatta?

Näit minun menevän aina, aina kääntyvän takaisin ilman pitkiltä pihoilta, silloilta sinertäviltä; saman silloin kutsun kuulin, tunsin jo tuhannet kerrat saman mahdin määräyksen syvällä sydämessäni, teki mieleni totella, vaan en voinut voimaltani, olin altis astumahan, vaan en jaksanut jalalta, koska kuulin kutsun toisen, viestin vienomman tajusin niinkuin kanteleen helinän kankailta hämärtyviltä.

Ja ne lauloi laaksot, vuoret: "Ohoh, tuhma Päiväntähti, heität Maa-elon ihanan, täyden, herkän, heilimöivän, tähden Tyhjyyden ilojen, mitatonten mielten vuoksi; Ajan vaihdat armas-helman, Hetken kiitävän, heleän, ijäisyyksien sylihin, vuodetonten vuotehesen! Tiedä, tiedä, tähti tuhma, sylit on jäiset Järjetärten, kyljet kylmemmät sitäkin Älytärten äänetöntien täydellisten tien tuvilla, asunnoilla autuaitten! Huudat Maata, armastasi, kuollut ei sinua kuule, itket kukkakumpujasi, kuki eivät uudellensa myrjaadien vuotten mennän, tuhattisten toisten tullen."

Muistin silloin, Maa, sinua, rintojasi, ripsejäsi, riensin myrskynä takaisin, liekkiä poveni polton.

Pilkkasivat ilman immet:

"Tuoko sankarin tapoja?"

Ärjivät jumalten äänet:

"Siispä katko kahlehesi!"

Taivas korkea kohisi:

"Suistu jo radalta, raukka!"

Valon itki valtakunta:

"Meiltä ylhäisin aleni."

Tuop' on tuima Pohjantähti se sanan sanovi täyden: "Ohoh, urosta onnetonta, leimua petetyn lemmen! Jo on kultasi levännyt kupehella Kuu-jumalan, onpa outo nauratellut naista Päivyyen päätöisen, joka ilta jo iloinnut, joka aamu armastellut, suikannut suloista suuta, kaulannut Kavetta mointa poistuessa sun poloisen avaruuden askareille!"

Kaaret vahvuuden kajahti:

"Puhui totta Pohjantähti!"

Kaikki Kaaos järkähteli:

"Auta armias Jumala!"

Jylisi vihani jylhä:

"Poltan ma poroksi kurjat!"

Henget julmuuden julisti:

"Tapa heidät hekkumalla!"

Ja ma hehkuin hekkumata teidän kummankin kupuhun, ja ma painoin palkehia teidän kummankin palohon, ja ma lietsoin liekkiänne teidän kummankin tuhoksi, ja minä rakastin teidät rappiolle, turmiolle.

Lien myöskin palanut itse, paras mennyt pois minulta, jäi kyllin jällelle vielä, kyven kuuma liiatenkin. Siit' on vierryt vuotta monta; tässä vierimme yhäti, sinä raukka Maa-emonen, minä parka Päiväntähti, kolmas kuollut Kuu-Jumala, mennyt meistä ensimmäisnä. Synkkä meill' on saattoseura, liemme synkemmat sitäkin, kurjemmat kuin kuolo itse.

Kun ma muistan muinaistasi, silloin, Maa, sinua säälin, silloin itken itseäni, taivon pilvihin pimenen, muistan muotosi tulisen, ainehesi alkuhehkun, henkesi valon väkevän, sielusi siniset liekit; kasvoi niistä kaunis vilja, nousi korttehet koreat, sanajalkojen jalous, aarnipuiden aatelisto, kaikki itsesi ilosta, lämmöstä povesi päivän.

Siit' on vierryt vuotta monta, olet jääksi jäätymässä, onnehesi tyytymässä.

Kuoli kerran Kuu-Jumala, olet kohta itse kuollut. Etkö konsana heräjä?

Pahoin tein ma, Maa, sinulle, pahoin teit sa, Maa, minulle. Etkö sa lepy ikinä?

Katsot, katsot liikkumatta.

Kuulen huultesi humanin: "Ellös, Aurinko, eroa, mene pois minulta Päivä, ainoa, jota rakastan koko aavan ilman alla! Vaikka vanhatkin olemme, saamme toinen toisihimme, vaikka kurjatkin olemme, teemme riemun toisistamme, ajan tullen armahamman, aikakauden kaunihimman, sydänhuolen huokeamman, helpomman elämän hetken."

Uskoin muinen, Maa, sinua, en nyt uskone enempi, vaikka sammuisin samalla, kuolisin kuin itse kuolet.

Poistun nyt palajamatta.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HELKAVIRSIÄ I-II ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations

concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116,

(801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.